EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2024.3.12.
COM(2024) 130 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

az uniós polgári védelmi mechanizmus (1313/2013/EU határozat) 6. cikke végrehajtásának eredményeiről

A katasztrófakockázat megelőzése és kezelése Európában

1. BEVEZETÉS

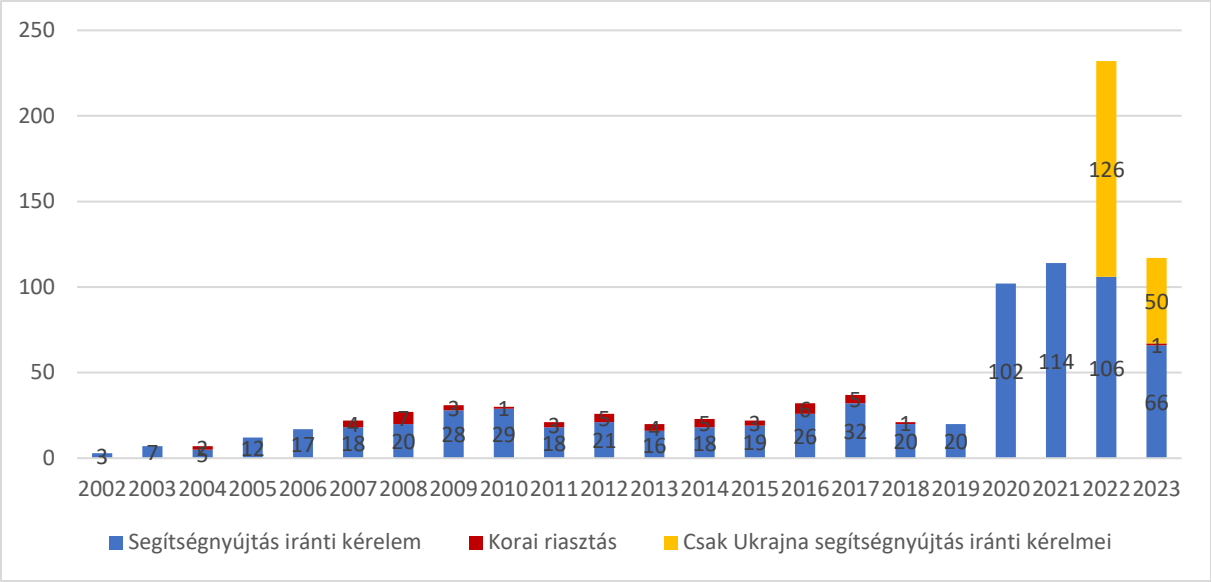
Új katasztrófakockázat-kezelési környezetben élünk. Az elmúlt néhány évben világszerte rekordhőmérsékleteket és számos pusztító katasztrófát tapasztalhattunk meg. Az európai kontinenst és szomszédságát katasztrofális hőhullámok, erdőtüzek, aszályok és áradások sújtották. A váratlanul gyorsan jelentkező **éghajlatváltozás** miatt a jövőben nagy valószínűséggel egyre gyakrabban következnek be szélsőséges időjárási események, valamint az életet és a megélhetést fenyegető veszélyek. Emellett a **romló globális biztonsági helyzet, valamint az együttesen jelentkező egyéb fenyegetések és sokkok** – többek között az egészségügyi és hibrid fenyegetések, a földrengések és a kritikus infrastruktúrákat érintő zavarok – egyre nagyobb kockázatot jelent az európai társadalom számára.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 196. cikke kimondja, hogy az EU-nak ösztönöznie kell a tagállamok közötti együttműködést a természeti vagy ember okozta katasztrófák megelőzését és az azokkal szembeni védekezést szolgáló rendszerek hatékonyságának javítása érdekében. Az uniós fellépés ezáltal támogatja és kiegészíti a nemzeti szintű megelőzési, felkészültségi és reagálási intézkedéseket. Az EU 2001-ben létrehozott egy közösségi polgári védelmi mechanizmust, amely az uniós tagállamok közötti katasztrófareagálási együttműködésre összpontosít. Azóta az Európai Bizottság koordinálja a tagállamok közötti kölcsönös támogatást. 2013-ban elfogadták az **uniós polgári védelmi mechanizmusról**[1] szóló határozatot e munka egységesítése és a veszélyhelyzeti felkészültség minden szinten történő fokozása érdekében. Amikor bármilyen válság meghaladja egyetlen ország képességeit, ez a mechanizmus biztosítja Európa kollektív válaszlépéseinek operatív gerincét mind az Európai Unión belül (beleértve a legkülső régiókat is), mind az Európai Unión kívül. A hét minden napján, éjjel-nappal működő Veszélyhelyzet-reagálási Koordinációs Központ (ERCC) nagy és nagyon különböző krízisellátási műveleteket segített elő (pl. erdőtüzek, áradások, világjárványok, kényszerű migráció), néha egyidejűleg.

Az „Éghajlati kockázatok kezelése – az emberek és a jólét védelme” című bizottsági közleményben[2] foglaltaknak megfelelően az éghajlati kockázatok az elkövetkező évtizedekben tovább fognak emelkedni, a globális átlaghőmérséklet az iparosodás előtti szintnél már csaknem 1,5 °C-kal magasabb, és Európában a felmelegedés mértéke a globális szint kétszerese. A teljes katasztrófakockázat-kezelési ciklus további megerősítésére soha nem volt nagyobb szükség – a kockázatértékeléstől és a megelőző intézkedésektől kezdve a megelőzésen és a felkészültségen keresztül a reagálásig és a helyreállításig.

Az uniós polgári védelmi mechanizmus keretében nyújtott segítségnyújtás iránti kereslet az elmúlt évtizedben drámaian megnőtt.

[1] Az Európai Parlament és a Tanács 1313/2013/EU határozata (2013. december 17.) az uniós polgári védelmi mechanizmusról, módosított szöveg (HL L 347., 2013.12.20., 924. o.); a továbbiakban: az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló határozat. A 27 tagállam és 10 részt vevő állam tagja az uniós polgári védelmi mechanizmusnak (Izland, Montenegró, Észak-Macedónia, Norvégia, Szerbia és Törökország; Albánia, Bosznia-Hercegovina 2022-ben csatlakozott; a Moldovai Köztársaság és Ukrajna 2023-ban csatlakozott).
[2] COM(2024) 91 final, 2024.3.12.

*1. ábra: Az uniós tagállamok és a részt vevő államok által az uniós polgári védelmi mechanizmushoz benyújtott segítségnyújtás iránti kérelmek száma, amennyiben a nemzeti reagálási képességek túlterheltek. *2022-ben Ukrajna 126 kérelmet, 2023-ban pedig további 50 segítségnyújtás iránti kérelmet nyújtott be a Veszélyhelyzet-reagálási Koordinációs Központhoz, miután röviddel az orosz invázió kezdete előtt aktiválta az uniós polgári védelmi mechanizmust. Forrás: ERCC, 2024. január.*

Ez a mechanizmus több mint két évtizede a tagállamok munkáját is támogatja és kiegészíti a katasztrófák megelőzése és a katasztrófavédelmi felkészültség területén. Tekintettel a növekvő kockázatokra és katasztrófavédelmi kihívásokra, elengedhetetlen a hatékony és koherens **katasztrófakockázat-kezelés** bevezetése, kellő hangsúlyt fektetve a **megelőzésre,** az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló határozat 6. cikkének megfelelően. Ez a cikk a katasztrófamegelőzés általános keretét vezeti be azzal a céllal, hogy magasabb szintű védelmet és rezilienciát érjen el a katasztrófákkal szemben, valamint hogy olyan megelőzési kultúrát alakítson ki, amely figyelembe veszi az éghajlatváltozás valószínű hatásait is.

Az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló határozat 5. cikke (1) bekezdésének g) pontja értelmében a Bizottságnak meghatározott határidők betartásával rendszeresen be kell számolnia a 6. cikk végrehajtásában elért eredményekről. Ez az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak címzett első beszámoló bemutatja a **6. cikk végrehajtásában elért eredményeket**[3], és ajánlásokat tartalmaz az „időtálló" katasztrófakockázat-kezelésre vonatkozóan. Egy kísérő szolgálati munkadokumentum[4] részletesebb információkkal szolgál a 6. cikk végrehajtásáról, valamint a tagállamok és a részt vevő államok által 2020 vége és 2022 szeptembere között benyújtott, a katasztrófakockázat-kezelésről szóló bizottsági összefoglaló jelentésekről.

2. A 6. CIKK VÉGREHAJTÁSA ÉRDEKÉBEN TETT INTÉZKEDÉSEK

A 6. cikk a kockázatkezelésre összpontosít, azzal az általános céllal, hogy a katasztrófamegelőzés és -felkészültség hatékony és egységes megközelítését szolgálja. Az

[3] Az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló határozat 5. cikke (1) bekezdésének g) pontja értelmében a Bizottság „*a 6. cikk (1) bekezdésének d) pontjában meghatározott határidők betartásával rendszeresen beszámol az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a 6. cikk végrehajtásában elért eredményekről".*
[4] SWD(2024) 130, 2024.3.12.

említett cikket 2013 óta kétszer felülvizsgálták[5]. Ez a szakasz áttekintést nyújt az említett cikk rendelkezéseiről, valamint a Bizottság, a tagállamok és a részt vevő államok által a cikk végrehajtása érdekében hozott intézkedésekről. Emellett ajánlásokat fogalmaz meg a jövőbeli fellépésre vonatkozóan.

A hatékony és egységes nemzeti szintű kockázatkezelési gyakorlatok továbbfejlesztése *(6. cikk (1) bekezdés a)–d) pont, 6. cikk (3) bekezdés)*

A 6. cikk (1) bekezdésének a)–d) pontja kimondja, hogy **a tagállamoknak és a részt vevő államoknak[6]** nemzeti vagy megfelelő szubnacionális szintű **kockázatértékeléseket** és a **kockázatkezelési képesség értékelését kell kidolgozniuk**. Az országoknak háromévente be kell nyújtaniuk a Bizottság részére ezen elemzések releváns elemeinek összefoglalóját**.** Előírja továbbá, hogy az országoknak tovább kell fejleszteniük a **nemzeti katasztrófakockázat-kezelési tervezésüket.**

Az országok megosztották a Bizottsággal a 2015-ös és 2018-as jelentéstételi időszakra vonatkozó nemzeti szintű kockázatértékelésekről szóló jelentéseket. Emellett 2017-ben nemzeti jelentéseket nyújtottak be a Bizottságnak a kockázatkezelési képességek értékeléséről. A 2015-ben és 2018-ban benyújtott jelentések megállapításait az „Overview of natural and man-made disaster risks the EU may face”[7] [Azon természeti és ember okozta katasztrófák kockázatai, amelyekkel az Európai Unió szembenézhet] című 2. és 3. jelentés tartalmazza.

A 6. cikk (3) bekezdése értelmében a Bizottságnak a tagállamokkal és a részt vevő államokkal együtt iránymutatásokat kellett kidolgoznia a kockázatértékelésről és a kockázatkezelési képesség értékeléséről szóló **összefoglaló jelentések benyújtásának megkönnyítése** érdekében[8]. A 6. cikk (1) bekezdésének d) pontja azt is előírja az országok számára, hogy tegyenek jelentést a **határokon átnyúló kockázatokról és az alacsony valószínűségű, de nagy hatású kockázatokról.**

A Bizottság az országokkal együtt kidolgozta a **katasztrófakockázat-kezelésre vonatkozó jelentéstételi iránymutatásokat.** Az iránymutatásokat 2019-ben tették közzé[9]. A 33 országból 32 nyújtott be jelentést az ezen iránymutatások szerinti első jelentéstételi határidőre (2020 vége)[10]. E jelentések megállapításait a 3. szakasz tartalmazza.

Szakértői értékelések – a nemzeti kockázatkezelési képesség megerősítése *(6. cikk (1) bekezdés e) pont)*

[5] Módosító jogszabályok: (EU) 2019/420 határozat (HL L 77., 2019.3.20., 1. o.); (EU) 2021/836 rendelet (HL L 77., 2021.5.26., 1. o.).

[6] Az uniós polgári védelmi mechanizmus 28. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében a részt vevő államok a határozatban előírt célkitűzéseknek, követelményeknek, kritériumoknak, eljárásoknak és határidőknek megfelelően részt vesznek az uniós mechanizmus tevékenységeiben. E jelentés alkalmazásában mind az uniós tagállamok, mind a részt vevő államok – eltérő rendelkezés hiányában – „országok”, azaz uniós tagállamok vagy részt vevő államok.

[7] SWD(2017) 176, 2017.5.23.; SWD(2020) 330, 2020.11.30.

[8] A jelentéstételnek 2020. december végéig, majd azt követően háromévente kell megtörténnie.

[9] A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE – Jelentéstételi iránymutatás a katasztrófakockázat-kezeléshez; az 1313/2013/EU határozat 6. cikke (1) bekezdésének d) pontja (2019/C 428/07) (HL C 428., 2019.12.20., 8. o.). Ezek az iránymutatások többek között referenciadokumentumként hivatkoznak a „Risk Assessment and Mapping of guidelines for Disaster Management” [A katasztrófavédelem számára kidolgozott kockázatértékelési és -feltérképezési útmutató] című bizottsági szolgálati munkadokumentumra (SEC(2010) 1626, 2010.12.21.).

[10] Izland nem nyújtott be jelentést a 2020-as határidőre. Albánia, Bosznia-Hercegovina, a Moldovai Köztársaság és Ukrajna 2020-ban még nem voltak részt vevő államok, és nem tartoztak a jelentéstételi kötelezettség hatálya alá.

A **szakértői értékelési keret** olyan eszköz, amely javítja az országok közötti egymástól való tanulást a megelőzési és felkészültségi képesség kiépítése érdekében. A szakértői értékelések önkéntesek, amelybe a tagállamok és a részt vevő államok nemzeti szakértőit vonják be, akik gondosan áttekintik a szakértői értékelés alá vont ország nemzeti gyakorlatait.

16 ország döntött szakértői értékelés mellett, köztük nyolc jelenlegi uniós tagállam, három részt vevő állam és több harmadik ország[11]. A Bizottság 2020-ban megerősített és rugalmasabb szakértői értékelési keretet hozott létre. A Bizottság emellett 2023-ban célzott szakértői értékelési keretet dolgozott ki az erdőtüzek megelőzésére, válaszul az elmúlt évek súlyos erdőtüzeire. A megerősített szakértői értékelési keret kiegészíti az uniós szintű reagálási képességeknek a rescEU révén történő növelését. 2024-ben három célzott szakértői értékelésre kerül sor az erdőtüzek vonatkozásában Görögországban, Olaszországban és Brandenburg tartományban (Németország).

A katasztrófák megértésének erősítése a katasztrófaeseményekkel kapcsolatos ismeretek javítása révén *(6. cikk (1) bekezdés f) pont)*

Az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló határozatot 2021-ben is módosították, így a 6. cikk (1) bekezdésének f) pontja kimondja, hogy a tagállamoknak és a részt vevő államoknak a tényalapú forgatókönyv-készítés biztosítása érdekében javítaniuk kell a **katasztrófák miatti veszteségekre vonatkozó adatok gyűjtését**.

A Bizottság kockázati adatközpontot[12] hozott létre, hogy összegyűjtse a katasztrófakockázatra vonatkozó adatokat, többek között az országoktól és más szereplőktől származó katasztrófák okozta veszteségekkel kapcsolatos adatokat. A katasztrófakockázat-kezelési összefoglaló jelentésekben bejelentett, a katasztrófák okozta veszteségekkel kapcsolatos adatok gyűjtésére vonatkozó nemzeti gyakorlatok elemzése még mindig számos hiányosságot mutat[13].

A megelőzés és a felkészültség megerősítésére szolgáló mechanizmusok *(6. cikk (2) és (4) bekezdés)*

A 6. cikk (2) bekezdése **külön konzultációs mechanizmust** ír elő a hasonló típusú katasztrófáknak kitett tagállamok és részt vevő államok közötti **megelőzés és felkészültség fokozása érdekében**.

Ezt az egyes országokkal a konkrét kockázatokról folytatott konzultációt szolgáló mechanizmust eddig nem alkalmazták, a katasztrófakockázatokról az összes országgal folytatott rendszeres és inkluzív információcsere érdekében. A konkrét kockázatokkal kapcsolatos ilyen inkluzív konzultációkra példa a tanulságok levonásával kapcsolatos találkozók, az erdőtüzekre való felkészültség, a korai előrejelző rendszerek fejlesztésével kapcsolatos eszmecserék és a katasztrófamegelőzéssel kapcsolatos találkozók az országok szakértőivel.

A 6. cikk (4) bekezdése külön mechanizmust határoz meg azon tagállamok megelőzési és felkészültségi szintjének megerősítésére, amelyek **gyakran kérnek ugyanolyan típusú katasztrófához ugyanolyan jellegű segítséget az uniós mechanizmuson keresztül (6. cikk (4) bekezdés)**. Abban az esetben, ha három egymást követő éven belül ugyanolyan típusú katasztrófa esetén három, ugyanolyan jellegű segítségnyújtás iránti kérelmet nyújtanak be, a

[11] BG, CY, EE, FI, MN, MT, PL, PT, RO, RS, TR, valamint Grúzia, Tunézia, Algéria, a Moldovai Köztársaság és az Egyesült Királyság (akkori uniós tagállamként).
[12] A katasztrófakockázat-kezelési Tudásközpont (DRMKC) kockázati adatközpontja (europa.eu).
[13] Lásd: 3. fejezet.

Bizottságnak gondosan elemeznie kell az aktiválás okait és körülményeit. Ezen elemzés megállapításai alapján a Bizottság javasolhatja szakértők helyszíni alkalmazását, tanácsot adhat vagy ajánlásokat tehet. Dönthet úgy is, hogy ilyen intézkedésekre nincs szükség.

Ez a küszöbérték azt hivatott biztosítani, hogy az országok a kockázati intenzitásuknak megfelelően fokozzák a megelőzési munkájukat.

A Bizottság alaposan elemzi a 2019 és 2023 között az ugyanolyan típusú katasztrófák miatt beérkezett segítségnyújtás iránti kérelmek okait és körülményeit, hogy felmérje, teljesülnek-e a 6. cikk (4) bekezdésében foglalt mechanizmus alkalmazásának feltételei.

Uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélok *(6. cikk (5) bekezdés)*

Az uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélok a 6. cikk (5) bekezdésében szerepeltek az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló határozat 2021. évi felülvizsgálatában. Ezek a célok nem kötelező erejű célkitűzések a polgári védelem területén, amelyek stratégiai jelentőségűek az EU és tagállamai, valamint a részt vevő államok rezilienciájának növelése szempontjából, hogy közös alapot biztosítsanak a több országot érintő, határokon átnyúló hatásokat okozó katasztrófák kockázatának jobb kezeléséhez.

Az első uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélokat a tagállamokkal és a részt vevő államokkal együttműködésben dolgozták ki, és a Bizottság 2023 februárjában fogadta el[14]. Ezek a célok megerősítik a katasztrófamegelőzési, -felkészültségi, -reagálási és helyreállítási ciklust, és végrehajtásuk folyamatban van a Bizottság és a tagállamok által.

A fenti fejlemények fényében a **6. cikk** további **végrehajtása** érdekében a következő ajánlások kerülnek előterjesztésre:

A Bizottság:

- továbbra is előmozdítja a szakértői értékelési keret alkalmazását, mivel ez az eszközt lehetővé teszi az országok számára, hogy felmérjék kockázatkezelési képességüket annak biztosítása érdekében, hogy a katasztrófamegelőzéssel és -felkészültséggel kapcsolatos megközelítésük hatékony és koherens legyen,
- gondosan elemzi az azonos típusú katasztrófák miatti aktiválások okait és körülményeit, hogy felmérje, teljesülnek-e a 6. cikk (4) bekezdésében foglalt mechanizmus alkalmazásának feltételei,
- rendszeresen figyelemmel kíséri és elemzi az azonos típusú veszélyek miatti aktiválás okait és körülményeit azzal a céllal, hogy támogassa a tagállamokat és a részt vevő államokat a megelőzési és felkészültségi szintjük megerősítésére irányuló erőfeszítéseikben.

A Bizottság a tagállamokkal és a részt vevő államokkal együtt:

- felülvizsgálja a katasztrófakockázat-kezelésről szóló összefoglaló jelentések benyújtására vonatkozó jelentéstételi iránymutatásokat annak érdekében, hogy az magában foglalja a következő jelentéstételi ciklusra vonatkozó uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélok végrehajtását, és keresi a jelentéstételi folyamat egyszerűsítésének és észszerűsítésének módjait,
- lépéseket tesz az uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélok elérése érdekében,

[14] Ajánlás az uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélok létrehozásáról (HL C 56., 2023.2.15., 1. o.). Közlemény – „Az Európai Unió katasztrófavédelmi rezilienciacéljai: közös fellépés a jövőbeli vészhelyzetek kezelése érdekében”, COM(2023) 61 final, 2023.2.8.

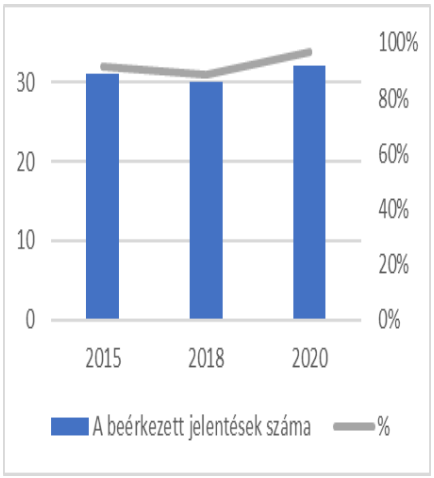
- intézkedik a katasztrófák okozta veszteségekkel kapcsolatos adatok szisztematikus gyűjtésének javítása érdekében.

3. A KATASZTRÓFAKOCKÁZAT-KEZELÉSRE ÉS -MEGELŐZÉSRE VONATKOZÓ FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

A Bizottság a tagállamok elemzése és a részt vevő államok által a Bizottság rendelkezésére bocsátott összefoglaló jelentések **alapján** azonosította a katasztrófakockázat-kezelésre és -megelőzésre vonatkozó **főbb megállapításokat**[15]. Ezek adott esetben tükrözik az országok által a 6. cikk szerint benyújtott korábbi nemzeti szintű kockázatértékelések megállapításait (2015, 2018)[16]. Az ezt alátámasztó bizottsági szolgálati munkadokumentum[17] további részleteket tartalmaz e jelentések megállapításairól[18].

A **katasztrófakockázat-kezelésről szóló nemzeti jelentéseket** a 6. cikk (1) bekezdésének d) pontja értelmében háromévente kell benyújtani a Bizottságnak. A jelentéstételi arány 2013 óta viszonylag stabil és magas, bár hiányos. A Bizottság 2015-ben 34-ből 31, 2018-ban 34-ből 30, 2020-ban pedig 33-ból 32 jelentést kapott[19].

*2. ábra: Az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló jogszabály alkalmazásának nyomon követésére, értékelésére és felmérésére szolgáló **mutató**[20] a 6. cikkre vonatkozik, és nyomon követi „a katasztrófamegelőzési keret megvalósítása terén történt előrehaladás: azon tagállamok számával mérve, amelyek a Bizottság rendelkezésére bocsátották a 6. cikk (1) bekezdésének d) pontjában említett információkat”.*

A következő szakaszok a Bizottság által a kockázatértékelésre (1–8. kérdés), a kockázatkezelési képesség értékelésére (9–20. kérdés) és a kiemelt felkészültségi és megelőzési intézkedésekre (21–24. kérdés) vonatkozó 24 kérdésre adott válaszok elemzésén alapuló főbb megállapításokat foglalják össze.

Ezek a megállapítások a **katasztrófakockázat-kezelés nyolc különböző eleme** alapján kerülnek összefoglalásra, amelyek alátámasztják az uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélokat. E megállapítások alapján ez a jelentés ajánlásokat fogalmaz meg a hiányosságok és problémák kezelésére, a katasztrófakockázat-kezelés javítására és a megelőzés kultúrájának előmozdítására.

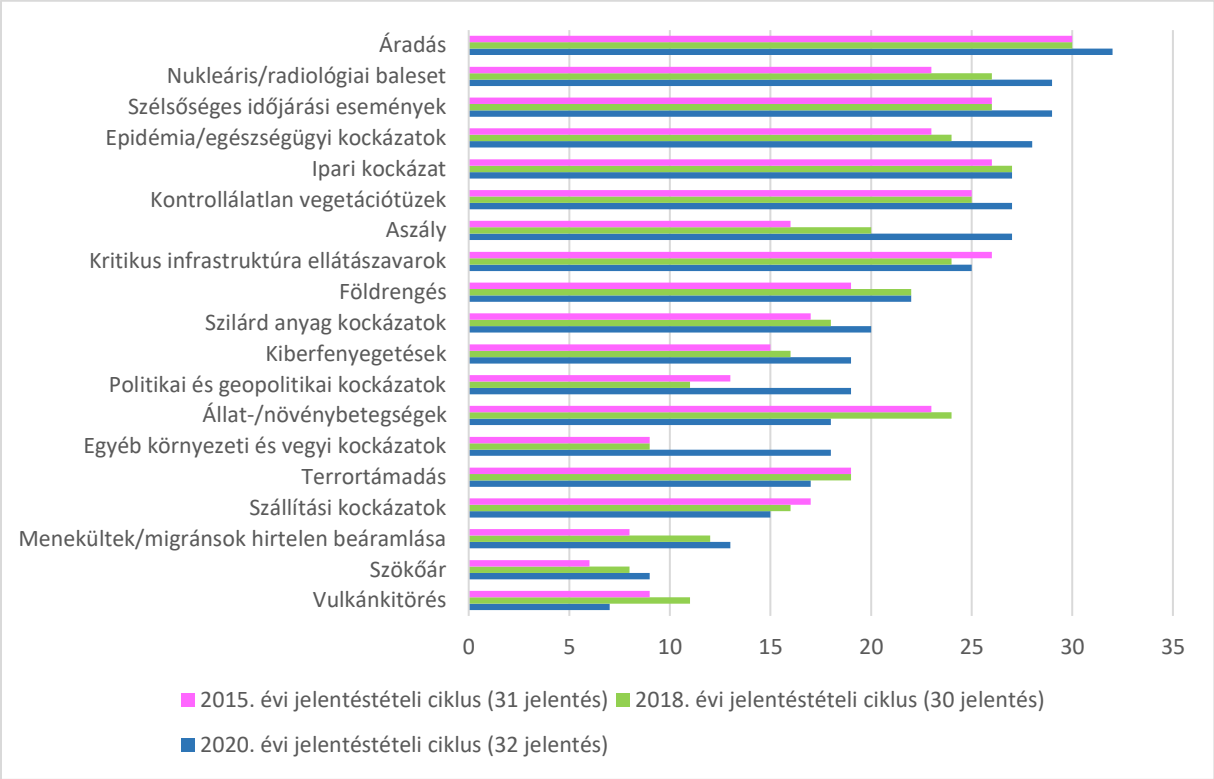
[15] Amikor e jelentés nemzeti jelentésekre és megállapításokra hivatkozik, a jelentés a Bizottságnak a 6. cikk (1) bekezdésének d) pontja alapján a 27 uniós tagállam és a 2020. december végén részt vevő hat ország (Izland, Montenegró, Észak-Macedónia, Norvégia, Szerbia és Törökország) által benyújtott jelentésekre vonatkozik.
[16] A kockázati jelentések áttekintéséről szóló korábbi jelentésekben (SWD(2017) 176) foglaltaknak megfelelően; SWD(2020) 330.
[17] Lásd fentebb.
[18] E jelentés közzétételének időpontjában a 2023-as határidőre történő jelentéstétel még folyamatban volt, és a benyújtott jelentéseket még nem elemezték. A megállapítások nem feltétlenül tükrözik a közelmúltbeli nemzeti szintű fejleményeket.
[19] Montenegró, Észak-Macedónia és Törökország (a 2015-ös határidőre), Lettország, Málta, Montenegró, Törökország (a 2018-as határidőre) és Izland (a 2020-as határidőre) nem nyújtott be jelentést.
[20] Az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló határozat 3. cikke (2) bekezdésének a) pontja.

4.1. A kockázatok megértése és előrejelzése

A. A fő katasztrófakockázatok azonosítása[21]

A 2015 óta leggyakrabban jelentett, aggályos kockázatok megerősítést nyertek. A tagállamok és a részt vevő államok legalább kétharmada esetében a természeti és emberi egészséggel kapcsolatos fő kockázatok az áradások, a szélsőséges időjárási események, az emberi egészség/világjárványok, az aszályok és az erdőtüzek. A leggyakoribb ember okozta vagy technológiai kockázatok a nukleáris és radiológiai kockázatok, az ipari kockázatok, valamint a kritikus infrastruktúrák zavarai.

Az országok által 2015-ben, 2018-ban és 2020-ban azonosított kockázatok alakulása

3. ábra: Azon országok száma, amelyek a 2015., 2018. és 2020. évi jelentésekben relevánsnak minősítettek egy adott katasztrófakockázatot. Források: 2015. évi jelentések (2017. évi áttekintés), 2018. évi jelentések (2020. évi áttekintés), 2020. évi jelentések (DRM összefoglaló jelentések, 3. negyedév).

Európa-szerte egyre nagyobb az aggodalom bizonyos katasztrófakockázatok miatt. Az aszály kockázata fokozódott a legnagyobb mértékben. Kétszer annyi uniós tagállam jelölte meg az aszályt releváns kockázatként 2020-ban, mint 2015-ben. Egyre nagyobb aggodalomra ad okot a **nukleáris és radiológiai balesetek kockázata, az emberi egészséggel kapcsolatos kockázatok, a kiberfenyegetés, a szökőár** és a **migrációs mozgások, a felszínborítással kapcsolatos kockázatok** (földcsuszamlások, lavinák, sziklaomlás és talajsüllyedés), a

[21] Bizottsági szolgálati munkadokumentum, harmadik és negyedik kérdés.

geopolitikai és társadalmi kockázatok, a **közlekedéssel kapcsolatos kockázatok**, valamint a **környezeti és kémiai kockázatok**[22].

A legtöbb ország ma már a kevésbé valószínű, de nagyon súlyos katasztrófakockázatokat is azonosítja a felmerülő kockázatok mellett. 2019 óta az országoknak azonosítaniuk kell a **nagy hatású, de alacsony valószínűségű (HILP) kockázatokat.** A jelentett nagy hatású, de alacsony valószínűségű kockázatok országonként eltérőek. A leggyakrabban azonosított nagy hatású, de alacsony valószínűségű kockázatok a nukleáris/radiológiai kockázatok, az ipari kockázatok és a földrengések a potenciálisan nagyon súlyos hatásaik miatt. Az országok kétharmada **újonnan felmerülő kockázatokat** is azonosít (újonnan azonosított veszélyeket vagy olyan ismert kockázatokat, amelyek idővel várhatóan növekedni fognak). A leggyakrabban jelentett újonnan felmerülő kockázatok a szélsőséges időjárási események, az áradások, az erdőtüzek, a világjárványok, a politikai és geopolitikai kockázatok, a kiberkockázatok és a kritikus infrastruktúra zavarai. Egyes kockázatok megjelenése bizonyos tényezők intenzívebbé válását tükrözhetik, például az éghajlatváltozással vagy a fokozott kiszolgáltatottsággal kapcsolatban. Kifejezhetik a kockázatérzékelési és a kockázatértékelési megközelítések változásait is. Fontos továbbá, hogy éberen figyeljünk a **csak néhány ország által azonosított kockázatokra**. Néhány ország például napviharokat észlel, amelyek jelentős zavarokat okozhatnak az informatikai rendszerekben, valamint bizonyos környezeti és kémiai kockázatokat, például új inváziós fajokat és a biológiai sokféleség csökkenését.

Csak néhány ország foglalkozott a „természetes" és az „ember okozta" katasztrófakockázatok közötti összetett kölcsönhatásokkal, a kockázatértékelés során figyelembe véve az összetett, vegyes és lépcsőzetes hatásokat. Szinte valamennyi országban előfordult a „természeti és ember okozta" katasztrófák széles skálája. Számos ország felismeri a társadalomra gyakorolt hatásokat és a lépcsőzetes hatásokat is, mivel olyan kockázatokról számoltak be, amelyek a megszakadt kritikus szolgáltatások vagy ellátási zavarok széles körét foglalják magukban, például az energia- és vízellátás, valamint a pénzügyi rendszerek területén. Nem minden ország hivatkozik kifejezetten az ilyen kockázatok kölcsönhatásainak elemzésére, különösen az összetett, vegyes és lépcsőzetes hatások tekintetében.

Az országok többnyire a rövid távú kockázatokra összpontosítanak; az ember okozta éghajlatváltozás és környezetkárosodás mértéke és nagyságrendje miatt azonban nagyobb hangsúlyt kell fektetni a kockázatértékelések hosszú távú változásaira. Az országok elsősorban akut (rövid távú) kockázatokat – nem krónikus (hosszú távú) veszélyeket – azonosítanak, mint például az áradások, az erdőtüzek és a szélsőséges időjárási események[23]. Csak néhány parti állam számolt be például arról, hogy a tengerszint emelkedése vagy a parti erózió miatt fokozódik a parti közösségek vagy infrastruktúra kiszolgáltatottsága, ami a szélsőségesebb parti viharhullámokkal együtt növeli a part menti árvízkockázatot. A vízzel kapcsolatos akut veszélyeket (áradások, aszályok, erős csapadékhullás) leggyakrabban éghajlattal kapcsolatos kockázatként, de a hőmérséklethez (erdőtüzek, hőhullámok), a szélhez (viharok) és a felszínborításhoz (földcsuszamlás) kapcsolódó veszélyekként is jelentik. Az éghajlatváltozás másodlagos hatásai közül az országok mintegy fele számolt be az emberi egészséggel kapcsolatos kockázatokról (pl. járványok és világjárványok), néhány ország pedig a vektorok által terjesztett betegségek éghajlatváltozás okozta nagyobb veszélyét jelölte meg. Mintegy egyharmada utalt az ellátási lánc zavarainak különböző formáira. Néhány ország

[22] Lásd az ezt alátámasztó bizottsági szolgálati munkadokumentum II. mellékletét, valamint „Azon természeti és ember okozta katasztrófák kockázatai, amelyekkel az Európai Unió szembenézhet" című jelentést, SWD(2020) 3030, 21. ábra.

[23] A végrehajtási jogi aktusban előírt osztályozás az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásról szóló jelentéstételhez (HL L 278., 2020.8.26., 1. o.).

konkrét gazdasági ágazatokra, például a mezőgazdaságra, az energiára, az erdészetre, az állatállományra, a vízgazdálkodásra, a halászatra, az egészségügyi ellátásra és a közlekedésre gyakorolt hatásokra hivatkozott.

A kockázatértékelések időtálló vizsgálatához alaposabban elemezni kell a katasztrófakockázat mögöttes tényezőit és azok lehetséges kölcsönhatásait, de csak néhány ország számolt be az éghajlatváltozástól eltérő „dinamikus" kockázati tényezőkről. A veszélyeket, a kiszolgáltatottságot és a kockázatoknak való kitettséget befolyásoló legfontosabb tényezők közé tartozik az éghajlatváltozás, amelynek hatásai jól dokumentáltak. Csak néhány ország hivatkozott más tényezőkre, például a városiasodásra, a demográfiai fejleményekre és a környezetkárosodásra. Beszámoltak továbbá a globalizációról, a nemzetközi és geopolitikai fejleményekről, valamint az információtechnológia és a digitalizáció fejlődéséről.

B. Nemzeti szintű kockázatértékelési módszerek és gyakorlatok[24]

A nemzeti kockázatazonosítási és -értékelési módszerek átfogó jellege eltérő. A nagyobb koherencia és következetesség megkönnyítené az országok közötti jelentések és az európai szintű kockázatértékelések összehasonlítását, szilárd nemzeti szintű kockázatértékelések alapján.

A jövő megértéséhez ismernünk kell a múltat. A múltbeli katasztrófaesemények következményeire vonatkozó adatok gyűjtésének nemzeti gyakorlata azonban nem szisztematikus és nagyon hiányos. A katasztrófák okozta veszteségekre vonatkozó adatgyűjtés elengedhetetlen a tényeken alapuló forgatókönyv-készítés biztosításához és a kvantitatív kockázatelemzés javításához. A nemzeti jelentések azonban azt mutatják, hogy a **katasztrófák okozta veszteségekkel kapcsolatos adatok gyűjtése** szinte valamennyi országban **rendkívül széttagolt és strukturálatlan**, és csak egyetlen ország számolt be nemzeti szinten egységes megközelítésről. Egyetlen ország sem hivatkozik a kockázati adatoknak az Európai Bizottság kockázati adatközpontja[25] felé történő jelentésére, ami további vizsgálatot érdemel.

A kockázatazonosítási és kockázatelemzési módszerek országonként és kockázattípusonként eltérőek. Az országok körülbelül egyharmada számol be arról, hogy a kockázatok azonosításához **egyetlen veszélyforgatókönyvet** elemeznek; a több veszélyre vonatkozó forgatókönyveket ritkábban említik. Csak néhány ország adott tájékoztatást a **nagy hatású, de alacsony valószínűségű kockázatok azonosítására** használt kritériumokról. Az országok a **kockázatok osztályozására** is különböző rendszereket alkalmaznak. Míg a természeti veszélyek miatti katasztrófák kockázatát egyértelműbben osztályozzák, az ember okozta, technológiai és társadalmi kockázatok jelölése nagyobb eltéréseket mutat. Csak néhány ország említi a forgatókönyvek **időhorizontját**. Ez korlátozza annak megértését, hogy hogyan és milyen mértékben veszik figyelembe az olyan fontos tényezőket, mint az éghajlatváltozás.

Egyes jelentések példákkal szolgálnak a **forgatókönyv-készítésre**, mások pedig hivatkoznak az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület által meghatározott **éghajlatváltozási forgatókönyvekre**. Ez azonban **nem következetes**, ami a kockázatok alulbecsléséhez vezethet. A **bizonytalanságok** magyarázata fontos a kockázatelemzéssel kapcsolatos bizonytalanságok átláthatósága szempontjából, például az adatok és az alkalmazott modellek korlátait illetően. Az országok valamivel több mint egynegyede említi, hogy bizonytalanságokat is figyelembe vesz**.** Az **elővigyázatosság elvének** alkalmazása segíthet a potenciálisan súlyos

[24] Az ezt alátámasztó bizottsági szolgálati munkadokumentum; 1., 2., 3., 5., 6., 7., 8. és 18. kérdés.

[25] A Katasztrófakockázat-kezelési Tudásközpont kockázati adatközpontja: https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/risk-data-hub.

katasztrófakockázat értékelésének indoklásában, amelynek valószínűségét nem lehet pontosan felmérni; ám az országok kevesebb mint egynegyede hivatkozott ezekre a megfontolásokra.

A kockázati szint meghatározásához használt módszerek eltérőek. Ha egy kockázatot nem lehet valószínűségi és kvantitatív módszerekkel értékelni, más kvalitatív megközelítéseket alkalmaznak. Az országok mintegy fele félkvantitatív vagy kvalitatív megközelítéseket alkalmazott a hatások szintjének meghatározására. A hatások figyelembevételekor az országok kevesebb mint fele mutatja, hogy az **emberi, gazdasági, környezetvédelmi és politikai/társadalmi hatásokat lefedik**. Néhány ország azonban jó példákról számolt be a hatások szélesebb körére, például a társadalmi, pénzügyi vagy a kritikus infrastruktúrára gyakorolt hatásokra. Az országok több mint kétharmada **kockázati mátrix**[26] segítségével mutatta be az egyes kockázatok jelentőségét.

Nem minden ország számol be rendszeres felülvizsgálati mechanizmusokról, pedig a kockázatértékelések rendszeres felülvizsgálatára van szükség a kockázati környezet változásainak lefedéséhez. Egyes országok arról számolnak be, hogy rendszeresen, legáltalánosabban háromévente felülvizsgálják a kockázatértékeléseket. Egyes országokban a felülvizsgálatokat konkrét katasztrófaesemények vagy a kockázatspecifikus értékelések aktualizálása váltja ki[27]; mások folyamatosan figyelemmel kísérik a kockázati környezettel kapcsolatos fejleményeket. Egyes országokban a kockázatértékelés gyakoriságának felülvizsgálatát jogszabály írja elő.

A kockázatértékelések megállapításainak nyilvános hozzáférhetősége nem egységes. A nyilvánosság számára való átláthatóság elősegíti a kockázatokkal kapcsolatos tudatosság növelését, és ösztönzi a katasztrófákkal szembeni reziliencia biztosítására irányuló fellépést. A kockázatértékeléseket azonban csak az országok fele teszi elérhetővé a nyilvánosság számára, egynegyede pedig nyilvánosan hozzáférhető kockázati térképekre mutató linkeket biztosít. A legtöbb ország tájékoztatást nyújtott a **kockázatok feltérképezésének** gyakorlatáról. A leggyakrabban jelentett kockázati térképek az áradásokra vonatkoznak[28], amelyeket az erdőtüzek, a földrengések és a nukleáris/radiológiai kockázatok követnek. A határokon átnyúló kockázatokra vonatkozó térképeken nem szerepelnek információk.

Van néhány jó példa a legfontosabb érdekelt felek bevonására a kockázatértékelés elkészítésének folyamatába. A kockázatértékelés **irányítási** keretrendszereit a legtöbb országban a nemzeti jogszabályok határozzák meg. Ezeket leggyakrabban a polgári védelemért felelős minisztériumok vagy ügynökségek irányítják. Az érdekelt felek közé tartozik a különböző szakosodott ágazatok (például a kritikus infrastruktúra és közlekedés) nemzeti és szubnacionális szintű hatóságainak széles köre, a tudományos dolgozók, a magánszektorbeli szervezetek (például a kritikus infrastruktúrák üzemeltetői) és a civil társadalom. Maga a kockázatértékelési folyamat kulcsszerepet játszik a legfontosabb társadalmi szereplők kockázattudatosságának növelésében, de egyes esetekben úgy tűnik, hogy az uniós polgári védelmi mechanizmus kötelezettségeihez kapcsolódó polgári védelmi kockázatértékelési folyamat elszigetelten működik.

[26] Jelentéstételi iránymutatások, 5. kérdés, C428., 2019.12.20., 8. és azt követő oldalak.

[27] A 2007/60/EK irányelv előírja az előzetes árvízkockázat-értékelések és árvízkockázatok kezelésére vonatkozó tervek rendszeres felülvizsgálatát; hasonlóképpen a vízgyűjtő-gazdálkodási terveket a 2000/60/EK irányelvnek megfelelően hatévente aktualizálni kell.

[28] Bár az árvízkockázatok értékeléséről és kezeléséről szóló 2007/60/EK irányelv (HL L 288., 2007.11.6., 186. o.) értelmében valamennyi uniós tagállam esetében kötelező az árvízveszély és -kockázat feltérképezése, nem mindegyik számolt be arról, hogy rendelkezésre áll-e az árvíztérképezés a katasztrófakockázat-kezelésről szóló összefoglaló jelentésekben.

A fentiek fényében a Bizottság a **kockázatok megértésére és előrejelzésére** vonatkozó alábbi ajánlásokat fogalmazza meg.

A Bizottságnak a tagállamokkal és a részt vevő államokkal együtt:

- felül kell vizsgálnia „A katasztrófavédelem számára kidolgozott kockázatértékelési és -feltérképezési útmutató" című 2010. évi bizottsági szolgálati munkadokumentumot[29] azzal a céllal, hogy nemzeti szinten továbbfejlesszék az előzetes kockázatértékelést, és maximalizálják a szinergiákat az uniós jogszabályok más területei (pl. kritikus infrastruktúra, egészségügy, éghajlat- és árvízkockázat-kezelés) által megkövetelt kockázatértékelési folyamatokkal,
- fokoznia kell az országok és a szakértők közötti ismeretcserét azzal kapcsolatban, hogy miként lehetne tovább javítani a kockázatértékelési gyakorlatokat, többek között a tudáshálózaton keresztül.

A Bizottság felkéri a tagállamokat és a részt vevő államokat, hogy:

- fokozzák a tagállamok és a részt vevő államok közötti ismeretcserét és együttműködést a kockázatok azonosítása és előrejelzése terén, beleértve a nagy hatású, de alacsony valószínűségű és újonnan felmerülő kockázatokat is,
- erősítsék meg a katasztrófakockázat-értékelési eljárásokat a krónikus (hosszú távú) kockázatok, például az éghajlatváltozás és a geopolitikai kockázatok hatásainak jobb előrejelzése és enyhítése érdekében, az akut (rövid távú) kockázatok hatása mellett,
- maximalizálják a szinergiákat az uniós jogszabályok által más szakpolitikai területeken (pl. kritikus infrastruktúra, egészségügy, árvízkockázat, éghajlat-politikák) előírt kockázatértékelési folyamatokkal,
- javítsanak a múltbeli katasztrófaesemények veszteségeire és káraira vonatkozó adatok szisztematikus gyűjtésén a jövőbeli kockázatok jobb megértése érdekében, és tegyék elérhetővé ezeket az adatokat a kockázati adatközponton keresztül.

4.2. A katasztrófakockázat-kezelés javítása

C. Katasztrófakockázat-kezelés tervezése[30]

A tagállamok és a részt vevő államok háromnegyede számol be arról, hogy rendelkezik a katasztrófakockázat-kezelésre vonatkozó átfogó jogi kerettel. A kereteket gyakran egészítik ki a szubnacionális és ágazati felelősségi köröket meghatározó jogszabályok. A jelentések azt mutatják, hogy a katasztrófakockázat-kezelésre vonatkozó konkrét kereteket (pl. polgári védelmi aktusokat) más jogszabályok, például ágazati vagy szubnacionális jogszabályok egészítik ki. Az országok valamivel kevesebb mint fele számol be arról, hogy a jogi kereteket kiegészítő puha jogi intézkedésekkel és szakpolitikákkal is rendelkezik. A legtöbb ország esetében a fő polgári védelmi aktusok kiterjednek a kockázatkezelési képesség értékelésére is, beleértve az egyéb katasztrófakockázat-kezelési fázisokat is.

A katasztrófakockázatokat nemzeti szinten kezelik minden országban, a regionális és helyi önkormányzatok különböző mértékű bevonásával. A legtöbb ország arról számol be, hogy különböző **vertikális együttműködési** mechanizmusokkal rendelkezik a nemzeti és a szubnacionális szintek között, valamint olyan **horizontális koordinációs** mechanizmusokkal,

[29] Bizottsági szolgálati munkadokumentum (SEC(2010) 1626, 2010.12.21).
[30] Az ezt alátámasztó bizottsági szolgálati munkadokumentum; 3., 13., 15., 16., 21. és 22. kérdés.

amelyek hatékonyan bevonják az érdekelt felek széles körét a katasztrófakockázat-kezelésbe. Bár a kockázatértékelések elvégzéséért elsősorban a polgári védelemmel kapcsolatos minisztériumok és hatóságok felelősek, csak az országok egyharmada számol be arról, hogy más szakpolitikákért felelős hatóságok vagy magánszektorbeli érdekelt felek széles körét is bevonják. Az ebben a folyamatban való széles körű ágazati részvétel azonban növelheti a kockázattudatosságot és javíthatja a folyamatot.

Az országok kétharmadában a polgári védelemért felelős közigazgatási szervek koordinálják a kockázatértékelési, -felkészültségi és -reagálási folyamatot. Az országok körülbelül egyharmada számol be arról, hogy más ágazati hatóságok és a magánszektor a megelőzés különböző formáiért felelős szereplők (például a környezetvédelmi, energiaügyi, gazdasági, egészségügyi, mezőgazdasági és erdészeti minisztériumok). A megelőzés konkrét formáiért felelős magánszektorbeli szervek például a munkabalesetek kockázatának kezeléséért és a nukleáris biztonságért felelős szervek.

Az országok több mint egyharmada számol be arról, hogy rendelkezik valamilyen kockázatkezelési tervezési dokumentummal. Az országok mintegy negyede említi az átfogó nemzeti katasztrófa- vagy biztonsági stratégia valamilyen formáját[31]. A legtöbben az általuk azonosított, határokon átnyúló és nagy hatású, de alacsony valószínűségű (HILP) kockázatokra vonatkozó **megelőzési és felkészültségi intézkedésekről** is beszámolnak, de egyikük sem hozott intézkedéseket az általuk azonosított nagy hatású, de alacsony kockázatok kezelésére. Az intézkedések elsősorban a felkészültségre, például a korai előrejelző rendszerekre irányulnak, a megelőzési intézkedésekről kevesebbet jelentettek. Például csak néhány ország számolt be a földhasználathoz és az árvíz-, az ipari, földrengés- és vulkanikus kockázatok kezelését célzó területrendezéshez kapcsolódó megelőző intézkedésekről.

Bár a legtöbb ország beszámol néhány megelőző és felkészültségi intézkedésről, kevés információ áll rendelkezésre arról, hogy ezeket az intézkedéseket hogyan rangsorolták és mikor fogják végrehajtani. A nemzeti jelentések alapvető szerepet játszanak a kockázatok azonosításával kapcsolatos tájékoztatásban, és ezáltal a megelőzésbe való befektetésre vonatkozó döntések alapját képezik. A kockázatkezelés magában foglalja a felkészültségi és megelőző intézkedések rangsorolását, tervezését és finanszírozását, valamint a vezető hatóságok azonosítását is. Bár az országok beszámolnak a határokon átnyúló és a nagy hatású, de alacsony valószínűségű kockázatokra vonatkozó intézkedésekről, nagyon kevés ország ad jelentést az intézkedések végrehajtásának ütemezéséről és a kapcsolódó finanszírozási szabályokról.

D. Határokon átnyúló kockázatkezelés[32]

Valamennyi tagállam és részt vevő állam szisztematikusan azonosítja a határokon átnyúló jellegű fő kockázatokat. Ez alapvető fontosságú a nagymértékben összekapcsolt európai országok kockázatainak kezeléséhez. A leggyakrabban azonosított, határokon átnyúló kockázatok a nukleáris és radiológiai balesetek, az áradások, az erdőtüzek és a világjárványok/járványok. Az országokat most először kérték fel arra, hogy határozzák meg a **határokon átnyúló, régióközi és nemzetközi szintű eljárásokat és intézkedéseket**, valamint a **határokon átnyúló kockázatok kezelésére irányuló intézkedéseket**. A jelentések

[31] Az országok nem kötelesek a Bizottság rendelkezésére bocsátani a kockázatkezelési terveket, és nem kötelesek azokról összefoglaló tájékoztatást adni. A „*katasztrófakockázat-kezelési tervezés további fejlesztése és finomítása*” terén elért eredmények átfogó értékelése ezért nem volt lehetséges.

[32] Az ezt alátámasztó bizottsági szolgálati munkadokumentum; 3., 13., 16., 21. és 22. kérdés.

betekintést nyújtanak a kockázatkezelés irányításába, beleértve a határokon átnyúló együttműködést a határokon átnyúló kockázatok és a határokon átnyúló hatásokkal járó kockázatok kezelése érdekében.

Bár az országjelentések tükrözik az azonosított kockázatok kezelésére szolgáló eljárások és intézkedések rangsorolását, úgy tűnik, hogy ezen eljárások és intézkedések végrehajtása vagy a jelentéstétel terén hiányosságok tapasztalhatók. A beszámolók szerint a **határokon átnyúló intézkedések** többsége nukleáris és radiológiai kockázatokra, áradásokra, munkabalesetekre, erdőtüzekre és infrastrukturális zavarokra vonatkozik. A bizonyos határokon átnyúló kockázatokat azonosító országok mintegy 70 %-a tájékoztatást nyújt a határokon átnyúló kockázatok kezelésére irányuló intézkedésekről is. Egyetlen ország sem számol be olyan intézkedésekről, amelyek az összes általuk azonosított, határokon átnyúló kockázat kezelésére irányulnak. A határokon átnyúló együttműködés főként a felkészültségre, kisebb mértékben pedig a megelőzésre és a határokon átnyúló kockázatértékelésekre összpontosít. A határokon átnyúló intézkedések többsége „nem strukturális" intézkedés, például képzés és oktatás, korai előrejelző rendszerek és a közvélemény figyelmének felkeltése.

A nemzetközi és európai keretekről széles körben beszámolnak. Egyes országok olyan fontos ágazati **uniós jogszabályokra** hivatkoznak, amelyek bizonyos kockázatok kezelése érdekében fokozzák a határokon átnyúló együttműködést, különösen az áradások[33], a súlyos munkabalesetek[34] és a kritikus infrastruktúrák[35] tekintetében. Az országok a határokon átnyúló együttműködés széles köréről is beszámolnak olyan **nemzetközi folyamatokban vagy szervezetekben**, mint az ENSZ Katasztrófakockázat-csökkentési Hivatala (UNDRR), az Egészségügyi Világszervezet (WHO) és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO), amelyekre az országok mintegy egyharmada hivatkozik. Csak néhányan hivatkoznak a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezetre (OECD) vagy a makroregionális (pl. Duna és Balti-tenger) keretekre vagy szervezetekre. Az országok egyharmada megjegyzi, hogy maga az uniós polgári védelmi mechanizmus is fokozza a határokon átnyúló munkát. A határ menti régiókban a kétoldalú együttműködési megállapodások néhány példájáról számolnak be, például a korai előrejelzésekről és az értesítési kockázatokról, a kockázatértékelésekre és a felkészültségi protokollokra vonatkozó együttműködésről, a korai előrejelzésekkel kapcsolatos információcseréről és az azt követő reagálásról.

E. Kockázattudatosság növelése és riasztórendszerek[36]

Nem minden tagállam és részt vevő állam számol be alaposan a kockázattudatosságról, bár a katasztrófák kedvezőtlen következményei csökkenthetők a lakosság arra való felkészültsége révén, hogy veszélyhelyzet esetén hogyan kell cselekedni. Az országok mintegy háromnegyede számol be a polgári védelmi hatóságok és más kulcsfontosságú szervek által a **katasztrófakockázatokkal kapcsolatos információk szolgáltatása és** a lakosság **kockázattudatosságának** növelése érdekében végzett egyes tevékenységekről, de kevés konkrét információ áll rendelkezésre. A nagyszabású kampányok különböző kommunikációs eszközöket (TV- és rádióreklámokat, közösségi médiát, rövid animációs filmeket, szórólapokat és brosúrákat) és a kockázatokról tájékoztató weboldalakat használnak. Van néhány jó példa az oktatási kampányokra.

[33] HL L 288., 2007.11.6., 186. o.
[34] 2021/18/EK irányelv (HL L 197., 2012.7.24., 1. o.).
[35] (EU) 2022/2557 irányelv (HL L 333., 2022.12.27., 164. o.).
[36] Az ezt alátámasztó bizottsági szolgálati munkadokumentum; 8., 17., 19. és 20. kérdés.

Az országok tájékoztatják a nyilvánosságot a kockázatokról, hogy növeljék az általános kockázattudatosságot, de csak az országok fele számol be arról, hogy kockázatértékeléseik nyilvánosan hozzáférhetőek. Az ismétlődő kockázattudatosító kampányok gyakran foglalkoznak a kockázatokkal és veszélyhelyzetekkel kapcsolatos reziliencia és önvédelem valamennyi aspektusával, de csak néhány ország osztja meg e kampánystratégiák részleteit. Az áradásokkal és az erdőtüzekkel kapcsolatos tudatosságnövelő kampányok a leggyakrabban említett kockázatspecifikus kampányok. Az országok egyharmada számol be arról, hogy az oktatási rendszerek fontos csatornái a kockázattudatosság növelésének.

A lakosság riasztása és figyelmeztetése kulcsfontosságú a veszélyhelyzeti és válságkommunikáció szempontjából, de az országok alig több mint fele számol be arról, hogy veszélyhelyzet esetén többféle módon figyelmezteti a lakosságot. Példaként említik a szirénákat, mobiltelefonos üzeneteket, speciális okostelefon-alkalmazásokat és a hagyományos média (rádió/TV) használatát. A korai előrejelzés lehetősége, valamint a lakosság és a felelős hatóságok számára a fellépéshez szükséges idő a katasztrófakockázat típusától függ. Egyes országok a mobiltelefonokon keresztüli nyilvános figyelmeztetéseket előíró uniós jogszabályok 2022-ig történő végrehajtására hivatkoznak[37].

A kockázatkezelés során alapvető fontosságú a legkiszolgáltatottabb csoportok igényeinek kielégítése, de kevés ország számol be ilyen tevékenységekről. Néhány ország iránymutatásokat tesz közzé arra vonatkozóan, hogy veszélyhelyzet esetén hogyan kell figyelembe venni a fogyatékossággal élő személyek és más veszélyeztetett csoportok szükségleteit. Néhány ország a veszélyeztetett csoportok támogatására irányuló konkrét kockázattudatossági kezdeményezésekről számol be.

F. Korai figyelmeztető rendszerek és reagálási képességek

A közelgő katasztrófaesemények korai azonosítása elengedhetetlen a kedvezőtlen következmények csökkentéséhez. A legtöbb tagállam és részt vevő állam arról számol be, hogy rendelkezik erre szolgáló rendszerekkel. Ugyanakkor az egyes kockázatokat relevánsnak minősítő országoknak csak mintegy fele számolt be arról, hogy e kockázatokra vonatkozóan korai előrejelző rendszereket működtet. A katasztrófák széles körére vonatkozóan vannak érvényben korai előrejelző rendszerek, elsősorban a természeti veszélyekhez kapcsolódóan; leggyakrabban a szélsőséges időjárási eseményekre és az áradásokra, majd a földrengésekre és az erdőtüzekre terjednek ki. A technológiai kockázatok esetében a nukleáris és radiológiai balesetekre vonatkozó korai előrejelző rendszerekről számolnak be a leggyakrabban, ezt követik a kiberkockázatokra, a kritikus infrastruktúrák zavaraira és a munkabalesetekre vonatkozó korai előrejelző rendszerek. Ezért fontos a katasztrófákhoz hozzájáruló tényezők (például az erdőtüzek kockázatát növelő száraz vegetációs viszonyok, a fokozott árvízveszélyre utaló talajtelítettség, a szeizmikus mozgások, a vírusfertőzések terjedése) valós idejű nyomon követése.

Számos ország nemzetközi vagy európai korai előrejelző rendszereket alkalmaz, különösen a szeizmikus kockázatok, a nukleáris és radiológiai megfigyelés, valamint az egészségügyi veszélyek nyomon követése terén, de csak néhányan hivatkoznak a Kopernikusz szolgáltatásaira. Az országok megemlítenek néhány példát a katasztrófaeseményekről értesítő, célzott, határokon átnyúló korai előrejelző rendszerekről. A jelentések szerint a

[37]Az Európai Elektronikus Hírközlési Kódexről (EEHK) szóló (EU) 2018/1972 irányelv (HL L 321., 2018.12.17., 36. o.).

magánszektorbeli szereplők felelősek a gazdasági tevékenységeikhez kapcsolódó kockázatok nyomon követéséért, felderítéséért és előrejelzéséért.

Alapvető fontosságú, hogy a veszélyhelyzetekre való reagálással megbízott állami és magánszereplők jól felkészültek és felszereltek legyenek. Ugyanakkor csak néhány ország számol be arról, hogy a krízisellátáshoz szükséges kritikus infrastruktúrát kiépítették. Ahhoz, hogy az éghajlatváltozással kapcsolatos fokozott veszélyekkel, például áradásokkal és erdőtüzekkel együtt kezelni lehessen a változó kockázati környezetet, az országoknak javítaniuk kell nemzeti **reagálási kapacitásukat**. Az országok mintegy fele számolt be az eszközök megfelelő karbantartását biztosító rendszerekről. Kevés információ állt rendelkezésre az erdőtüzekre való reagálásra, az árvízreagálásra, a CBRN-re[38] és az egészséget érintő vészhelyzetre való reagálásra vonatkozó konkrét kapacitásokról.

A fentiek fényében a Bizottság a **katasztrófakockázatok irányításának javítására** vonatkozó alábbi ajánlásokat fogalmazza meg.

A Bizottságnak a tagállamokkal és a részt vevő államokkal együtt:

- tovább kell fejlesztenie a bevált gyakorlatok országok és szakértők közötti – többek között a tudáshálózat keretében történő – megosztását azzal a céllal, hogy a hatékony kockázatkezelés támogatása érdekében javítsa a tervezési eszközöket és a döntéshozatali struktúrákat[39],
- tovább kell fejlesztenie a páneurópai korai előrejelző eszközöket és szolgáltatásokat, adott esetben fokoznia kell az olyan eszközök használatát, mint a „veszélyhelyzet-kezelési szolgáltatások” és a Tudományos és Műszaki Tanácsadó Eszköz által biztosított, a természeti, valamint a nukleáris és radiológiai veszélyekre kiterjedő, a hét minden napján, éjjel-nappal működő tudományos vészhelyzet-jelentő szolgálat.

A Bizottság felkéri a tagállamokat és a részt vevő államokat, hogy:

- mozdítsák elő a társadalom egészére kiterjedő megközelítést a katasztrófakockázat-kezelésre irányuló folyamat valamennyi szakaszában, valamennyi érdekelt fél bevonásával: közintézmények, tudományos és kutatási szervek, magánszektor, civil társadalom és közösségek[40],
- erősítsék meg a katasztrófakockázat-kezelést, beleértve a határokon átnyúló hatásokkal járó fő kockázatok, valamint a határokon átnyúló hatásokat okozó vagy azok kiváltására alkalmas katasztrófákhoz kapcsolódó kockázatok kezelésére irányuló intézkedéseket,
- fejlesszék tovább a releváns kockázatokra vonatkozó korai előrejelző rendszereket, és lehetőség szerint támaszkodjanak az EU által kifejlesztett határokon átnyúló rendszerekre, például a Kopernikusz európai árvíz-előrejelző rendszerére, az európai erdőtűz-információs rendszerre és az európai aszálymegfigyelő központra,
- határozottabban mozdítsák elő a nemzeti szintű intézkedéseket annak érdekében, hogy a kockázatok kezelése során figyelembe lehessen venni a kiszolgáltatott helyzetben lévők szükségleteit.

[38] Vegyi, biológiai, radiológiai, nukleáris biztonság.
[39] A spanyol elnökség 2023. július 5–6-i, „Az európai katasztrófakockázat-kezelés irányításának megerősítése” című polgári védelmi munkaértekezletének ajánlásaival és nyomonkövetési intézkedéseivel összhangban.
[40] Lásd fentebb.

4.3. A katasztrófakockázat-kezelés általános érvényesítése és az abba való befektetés

G. Ágazatközi katasztrófakockázat-kezelés[41]

Jó példákról számoltak be arról, hogy a katasztrófakockázat-kezelést a polgári védelemtől eltérő szakpolitikák keretében és más releváns kormányzati szervezeti egységek és szervek által végzik. A társadalom egészére kiterjedő reziliencia eléréséhez azonban még javítani kell az ágazatközi kockázatkezelést. A nemzeti jelentések jó példákat mutatnak a horizontális koordinációs mechanizmusokra, ahol a nemzeti irányítási struktúrák a katasztrófakockázat-kezelési ciklus teljes időtartama alatt bevonják a különböző ágazatok szerveit, nevezetesen a hatóságokat, a magánszektort, a helyi önkormányzatokat, a civil társadalmat, a tudományos és kutatási intézményeket. Mivel a horizontális koordinációról és az ágazatok közötti koordinációról szóló jelentésekben vannak hiányosságok, és nagyon kevés átfogó kockázatkezelési stratégiáról számoltak be, többet lehetne tenni a katasztrófakockázat-kezelési eszközök ismertségének növelése érdekében, például a kockázatértékelések más ágazatok számára való relevanciájának biztosításával.

Egyéb uniós szakpolitikák is hozzájárulnak a katasztrófákkal szembeni rezilienciához. A katasztrófakockázat-kezelésnek rendszeresen integrálnia kell az uniós szinten kidolgozott új szakpolitikai eszközöket, beleértve az európai zöld megállapodás keretében kidolgozottakat is[42]. Egyes országok olyan **egyéb uniós szakpolitikákról és jogszabályokról** számolnak be, amelyek fokozzák a katasztrófákkal szembeni rezilienciát és a határokon átnyúló együttműködést, például a kritikus infrastruktúrákról, a kiberbiztonságról, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásról, az aszály- és árvízkockázat-kezelésről, a munkabalesetekről és a nukleáris biztonsággal kapcsolatos együttműködésről. Ezek a példák azt mutatják, hogy a katasztrófakockázat-kezelésnek egységesnek kell lennie, és szinergiákat kell találnia más szakpolitikákkal, nevezetesen az éghajlatváltozással, a kritikus infrastruktúrák védelmével és a fenntartható pénzügyi politikákkal.

Bár a katasztrófakockázatok túlmutatnak az éghajlattal kapcsolatos veszélyeken, és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást célzó intézkedések a katasztrófakockázat-kezelésen kívül számos területre kiterjednek, a két folyamat közötti szinergiák jelentősek. Az országok kétharmada számol be arról, hogy nemzeti szinten rendelkezésre állnak alkalmazkodási tervek. A katasztrófakockázat-kezelés és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást célzó intézkedések közös területei közé tartozik például az éghajlattal kapcsolatos katasztrófakockázatokra vonatkozó információk és adatok nyomon követése, gyűjtése és feldolgozása. A szinergiák lehetővé tétele és a katasztrófakockázatok alulbecslésének elkerülése érdekében az is elengedhetetlen, hogy a katasztrófakockázat-értékelések magukban foglalják az éghajlatváltozással kapcsolatos előrejelzéseket és forgatókönyveket.

A legfontosabb katasztrófakockázatok között jelentős szerepet játszanak a létfontosságú infrastruktúrák zavarai, nevezetesen az energiahálózatok, a vízszolgáltatás, a távközlés, a közlekedési hálózatok, a pénzügyi struktúrák, az élelmiszer-ellátás és az egészségügy zavarai. Ezek nagy potenciállal rendelkeznek arra, hogy további ágazatokra is átterjedjenek. Egyes kritikus tengeri infrastruktúrák, mint például a kikötők, kiszolgáltatottabbá válhatnak az éghajlatváltozás hatásai, különösen a tengerszint emelkedése miatt. Az országok valamivel több mint fele számol be arról, hogy rendelkezik a kritikus infrastruktúrák védelmét szolgáló szakpolitikákkal. Az országok egyharmada olyan konkrét intézkedésekről számol be, mint

[41] Az ezt alátámasztó bizottsági szolgálati munkadokumentum; 2., 3., 4., 12., 13., 14., 15. és 16. kérdés.

[42] A jelentéstételi iránymutatások melléklete az európai zöld megállapodás előtti uniós szakpolitikai környezetet mutatja be.

például a polgári védelem tervezése, a kockázat- és veszélyértékelések és -elemzések, a hatóságok és az üzemeltetők közötti együttműködés, az eljárási és technikai szempontok, valamint a kockázatspecifikus intézkedések.

A fenntartható finanszírozási politikák lehetőségeket kínálnak az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra és a kockázatmegelőző intézkedésekre. A katasztrófa utáni helyreállítást támogató **katasztrófabiztosítás** szintén szerepet játszhat a megelőzés ösztönzésében és az „okosabb újjáépítésben". A nemzeti jelentésekben néhány ország említi a biztosítást mint a katasztrófakockázat finanszírozásának magánszektorbeli forrását. A nemzeti katasztrófamegelőzési szakértők körében végzett felmérés a katasztrófabiztosításról azt mutatja, hogy a biztosítások a tagállamokban számos természeti veszélyből eredő katasztrófára kiterjednek. Mindazonáltal a különböző akadályok – például a biztosítási költségek, a korlátozó feltételek, a kártérítés felső határa, a magas kockázatú területeken rendelkezésre álló biztosítás hiánya miatt – jelentős éghajlatváltozással szembeni védelmi rés tapasztalható[43].

H. Nemzeti köz- és magánfinanszírozási mechanizmusok[44]

A katasztrófakockázat-kezelési befektetések megfelelő finanszírozást igényelnek. A szilárd nemzeti államháztartásnak biztosítania kell a növekvő éghajlati hatásokra való reagálást és az azokból való felépülést, valamint a felkészültséget, a megelőzést és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást célzó intézkedéseket. A nemzeti katasztrófakockázat-finanszírozási mechanizmusokra számos jelentés tartalmaz példákat. Ezek magukban foglalják a rendkívüli tartalékalapot vagy a (néhány országban rendelkezésre álló) egyedi katasztrófaalapokat, valamint a katasztrófák pénzügyi kockázatának magánszereplők segítségével történő átruházását, különösen **katasztrófabiztosítás** formájában. Az országok alig több mint fele számol be **rugalmas költségvetési rendelkezésekről**, tartalékköltségvetések és rendkívüli tartalékalapok formájában veszélyhelyzetek esetére. Kevés ország számolt be a **megelőzésre** szánt célzott **finanszírozásról**, hogy megfeleljen a megelőzésbe való befektetés növekvő igényének a veszteségek csökkentése érdekében a reziliencia megerősítése révén. Az országok gyakrabban számoltak be arról, hogy a felkészültségre és a krízisellátásra rendelkezésre áll a költségvetés[45].

Bár a katasztrófakockázat-kezelésre – többek között a megelőzésre – rendelkezésre áll uniós finanszírozás, a bejelentett felhasználás korlátozott. Bár az országok kétharmada említett néhány uniós alapot, a jelentéstétel nem egységes és nem is átfogó. Például csak mintegy egynegyedük említette a strukturális és kohéziós politikai alapok (2014–2020) felhasználását, bár az uniós tagállamok mintegy kétharmada ezeket az alapokat katasztrófakockázat-kezelési kiadásokra használta fel[46].

A 2021–2027-es programozási időszakban a kohéziós politikai alapokból származó katasztrófakockázat-kezelési kiadások jóváhagyása minden egyes ország esetében a 6. cikk

[43] Éghajlatváltozással szembeni védelmi rés, SWD(2021) 123 final, 2021.5.27.
[44] Az ezt alátámasztó bizottsági szolgálati munkadokumentum; 8., 17., 19. és 20. kérdés.
[45] SWD(2021) 123 final, 2021.5.27.: „Az éghajlatváltozással szembeni védelmi rés megszüntetése – Hatókör meghatározására irányuló politika és adathiányok".
[46] 18 jelenlegi uniós tagállam használta fel a strukturális és kohéziós politikai alapokat katasztrófakockázat-kezelésre (2014–2020).

szerinti jelentések (feljogosító feltételek[47]) benyújtásától függ. Az uniós polgári védelmi mechanizmusról érkezett összefoglaló jelentések tartalmazzák az ország szempontjából releváns legfontosabb kockázatokat, de csak nagyon kevés információt nyújtottak be a finanszírozási forrásokról, a rangsorolásról és az ilyen intézkedések végrehajtásának időkeretéről. A Bizottság ezért a tagállamok által benyújtott további és kiegészítő információforrásokra – például alkalmazkodási stratégiákra és egyéb nemzeti tervezési eszközökre és stratégiákra – támaszkodott annak értékeléséhez, hogy az uniós tagállamok megfelelnek-e az uniós kohéziós politikai finanszírozáshoz való hozzáférés feltételeinek.

A fentiek fényében a Bizottság a **katasztrófakockázat-kezelés általános érvényesítésére és az abba való befektetésre** vonatkozó alábbi ajánlásokat fogalmazza meg.

A Bizottság:

- arra ösztönzi a tagállamokat és a részt vevő államokat, hogy szisztematikusabban használják fel a megelőzésbe, a felkészültségbe és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásba történő beruházásokra rendelkezésre álló uniós forrásokat,
- mérlegeli a katasztrófakockázat-megelőzés ösztönzésére irányuló, ágazatokon átívelő megközelítés lehetőségeit a kulcsfontosságú szakpolitikákban és alapokban.

A Bizottság felkéri a tagállamokat és a részt vevő államokat, hogy:

- vegyék figyelembe, hogy ágazatközi katasztrófakockázat-kezelési stratégiákra van szükség a nemzeti katasztrófakockázat-finanszírozási lehetőségek továbbfejlesztése érdekében, a megelőzés tekintetében is,
- fontolják meg a katasztrófakockázat-kezelés és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás finanszírozásának növelését a jelenlegi programozási időszakokban.

4. A KATASZTRÓFÁKKAL SZEMBENI REZILIENCIÁRA VONATKOZÓ UNIÓS JOGI KERET TERÉN ELÉRT EREDMÉNYEK

Az uniós ágazati jogszabályok és szakpolitikák széles köre hozzájárul a katasztrófákkal szembeni reziliencia megerősítéséhez. A katasztrófakockázatok kezelésének jogi és szakpolitikai kerete túlmutat a polgári védelmen. Ezt már megemlítette a katasztrófakockázat-kezelésre vonatkozó 2019. évi jelentéstételi iránymutatások melléklete, amely a katasztrófakockázat-kezelés több aspektusát lefedő uniós szakpolitikákra hivatkozik. 2019 decembere óta az EU továbbfejlesztette az európai zöld megállapodáshoz, a Covid19-világjárvány kezelése érdekében hozott intézkedésekhez és Oroszország Ukrajna elleni agressziós háborújához kapcsolódó szakpolitikai és jogi keretét. A tagállamokban és adott esetben a részt vevő államokban a megelőzés és a felkészültség fokozására irányuló erőfeszítések során további megfontolásra érdemes újabb fejlemények például a következők:

- Az **európai klímarendelet[48]**, amely tartalmazza az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra vonatkozó célkitűzéseket. Az uniós éghajlati kockázatértékelésnek

[47] Annak érdekében, hogy a tagállamok hozzáférjenek az uniós kohéziós politikai alapokhoz, az (EU) 2021/1060 rendelet IV. melléklete (HL L 231., 2021.6.30., 159. o.) meghatározza azokat a feltételeket, amelyek ahhoz kapcsolódnak, hogy az uniós tagállamok megfelelnek-e az uniós jognak. A katasztrófakockázat-kezelés esetében ezek a feltételek magukban foglalják a 6. cikk szerinti jelentések benyújtását, valamint a kockázatok azonosítására, az intézkedések rangsorolására, a finanszírozási mechanizmusokra és a tervezésre vonatkozó információk nyújtását.

[48] Európai klímarendelet (europa.eu) (HL L 243., 2021.7.9., 1. o.).

(EUCRA)[49] – az Európai Környezetvédelmi Ügynökség [hamarosan megjelenő] jelentése – alapul kell szolgálnia a jövőbeli éghajlati és katasztrófakockázat-értékelésekhez. Az országok által az uniós polgári védelmi mechanizmusról szóló összefoglaló jelentésekben bejelentett, az éghajlattal kapcsolatos főbb veszélyekre és hatásokra vonatkozó információk hozzájárultak az uniós éghajlati kockázatértékeléshez.

- A **kritikus szervezetek rezilienciájáról szóló irányelv**[50] a 6. cikk szerinti kockázatértékelés alapján kiszolgáltatottnak minősített ágazatok szélesebb körével kapcsolatos felkészültségre, reagálásra és nemzetközi együttműködésre terjed ki. Emellett olyan közigazgatási szervekre is vonatkozik, mint például a polgári védelemért felelős szervek. Az uniós tagállamoknak kockázatértékeléseket kell végezniük az uniós polgári védelmi mechanizmus kockázatértékeléseinek figyelembevételével. A kritikus szervezetek üzemeltetőinek is kockázatértékelést kell kidolgozniuk, valamint megelőző és védelmi intézkedéseket kell végrehajtaniuk. A **kiberbiztonság egységesen magas szintjét** biztosító intézkedésekről szóló irányelv[51] a horizontális és ágazati mechanizmusokkal – többek között az uniós polgári védelmi mechanizmussal – teljes összhangban álló **kiberválság-kezelési mechanizmust** alkot. Az irányelv előírja a kritikus ellátási láncok összehangolt biztonsági kockázatértékelését.
- Az **árvízkockázatok** értékeléséről és kezeléséről szóló irányelv és a **víz-keretirányelv** végrehajtása fontos a katasztrófakockázat-kezelés szempontjából[52]. Néhány uniós vízügyi jogszabályt módosítottak vagy bevezettek a katasztrófákkal szembeni reziliencia szempontjainak kezelése érdekében, különös tekintettel az **ivóvízellátási lánc kockázataira**, valamint a mezőgazdasági ágazat **biztonságos ivóvízhez**[53] **és szennyvíz-újrafelhasználáshoz való hozzáférésére** a növekvő vízhiány és aszályok kezelése érdekében[54].
- A **2030-ig tartó időszakra vonatkozó uniós erdőstratégia**[55] reziliensebb erdőkre és a tűzveszélyes körzetekben az azokkal való megfelelő gazdálkodásra szólít fel. Tájgazdálkodást és -tervezést, az ökoszisztéma helyreállítását, legeltetéssel és ellenőrzött tüzekkel történő tüzelőanyag-kezelést szorgalmaz, valamint azt, hogy az integrált erdőtűzkockázat-kezelésbe vonják be az összes érintett szakpolitikai területen rendelkezésre álló szakértelmet és erőforrást.
- Az uniós egészségügyi unió elfogadásával és az **Egészségügyi Szükséghelyzet-felkészültségi és -reagálási Hatóság (HERA)** létrehozásával javult a jövőbeli világjárványokra és más, uniós szintű figyelmet igénylő egészségügyi veszélyekre való felkészültség.
- Az **Európai Elektronikus Hírközlési Kódex** előírta, hogy a tagállamoknak 2022-ig nyilvános figyelmeztető rendszereket kell létrehozniuk a lakosság mobiltelefonokkal történő riasztására[56].
- A **fenntartható befektetésekre vonatkozó taxonómia**[57] hozzájárulhat ahhoz, hogy magánfinanszírozást vonzzanak a katasztrófakockázattal kapcsolatos tudatosság növelésére és az alkalmazkodási intézkedésekre a gazdasági tevékenységek széles

[49] https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/eu-adaptation-policy/key-eu-actions/climate_risk_assessment/index_html/
[50] (HL L 333., 2022.12.27., 164. o.).
[51] HL L 333., 2022.12.27., 80. o.
[52] 2007/60/EK irányelv és 2000/60/EK irányelv. Végrehajtási jelentések – Európai Bizottság (europa.eu).
[53] (EU) 2020/2184 irányelv (HL L 435., 2020.12.23., 1. o.).
[54] (EU) 2020/741 rendelet (HL L 177., 2020.6.5., 32. o.).
[55] COM(2021) 572.
[56] HL L 321., 2018.12.17., 36. o.
[57] (EU) 2020/852 rendelet (HL L 198., 2020.6.22., 13. o.).

körében. A **fenntartható finanszírozásra vonatkozó uniós stratégia**[58] arra szólított fel, hogy növelni kell a pénzügyi szereplők éghajlati kockázatokkal kapcsolatos ismereteit annak érdekében, hogy jobban megértsék a magas kockázatú beruházásokat, tekintettel az éghajlattal kapcsolatos kockázatokra. A katasztrófakockázattal kapcsolatos tudatosságnövelő tevékenységek hozzájárulhatnak ehhez a műveltséghez.

- Katasztrófakockázat-kezelésre több uniós eszköz – például a kohéziós politikai alapok, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap, a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz – keretében **uniós finanszírozás** áll rendelkezésre. 2021 és 2027 között e három eszköz keretében az uniós polgári védelmi mechanizmusra és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra elkülönített uniós támogatás teljes összege közel 26 milliárd EUR-t tesz ki. A Horizont Európa kutatási és innovációs program is támogatja a katasztrófakockázat-kezelést. Az EU Szolidaritási Alapja bizonyos mértékig kiterjed a katasztrófák okozta károkra is. Mivel az európai katasztrófák következtében egyre nagyobb gazdasági károkat szenvednek el, meg kell fontolni az alap további megerősítését.
- Az Európai Bizottság technikai támogatási eszközén keresztül **testre szabott technikai szakértelem** áll a tagállamok rendelkezésére, és segítheti a tagállamokat a reformok megtervezésében és végrehajtásában, többek között a katasztrófakockázat-kezelés területén[59]. Az uniós polgári védelmi mechanizmus keretében a nemzeti szintű technikai segítségnyújtás és projektek, valamint a katasztrófakockázat-kezelés megerősítését célzó, határokon átnyúló projektek is támogatásban részesülnek[60].
- A gazdasági kormányzás reformjával összefüggésben a Bizottság aktívan együttműködött az érdekelt felekkel (a tagállamok pénzügyminisztériumaival, független költségvetési intézményekkel, nem kormányzati szervezetekkel és biztosítókkal) az **éghajlatváltozás költségvetési terheinek a nemzeti költségvetési keretekben való megjelenítéséről**. A katasztrófakockázat-finanszírozás fő fogalmainak, a tagállamoktól származó bizonyítékoknak, valamint az éghajlattal kapcsolatos katasztrófák költségvetési terheinek csökkentését célzó katasztrófakockázat-finanszírozási stratégia kulcsfontosságú elemeinek felülvizsgálata a tudatosság növelésére és a bevált gyakorlatok tagállamok közötti cseréjének előmozdítására irányul[61].

A hatékony és koherens ágazatközi kockázatkezelésnek figyelembe kell vennie ezeket és a változó kockázatkezelési politika jövőbeli fejleményeit. A sendai keret[62] félidős felülvizsgálata megállapította, hogy számos szakpolitika járul hozzá a katasztrófakockázatok csökkentéséhez, például a vízpolitika, a kiberbiztonsági politika, az erdészeti és biodiverzitási politikák, az egészségügyi politikák, a kutatás és a katasztrófakockázat-kezelési eszközök, például a Föld-megfigyelés terén.

5. A KATASZTRÓFÁKKAL SZEMBEN REZILIENS EURÓPA FELÉ VEZETŐ ÚT

A katasztrófakockázat-kezelés a társadalom egésze számára előnyös, és kulcsszerepet játszik a reziliens társadalmak kiépítésében. Az elmúlt évek szélsőséges időjárási eseményei során bekövetkezett katasztrófák számos emberéletet követelt, ami arra emlékeztet bennünket, hogy

[58] COM(2021) 390 final.
[59] Technikai Támogatási Eszköz – (europa.eu).
[60] Megelőzési és felkészültségi projektek a polgári védelem területén – Európai Bizottság (europa.eu).
[61] A katasztrófakockázatok csökkentése: az uniós tagállamok fő koncepciói és bizonyítékai (europa.eu) (2021) és Katasztrófakockázat-finanszírozás: a katasztrófák költségvetési terheinek korlátozása (europa.eu), (2022).
[62] SWD(2023) 151 final.

hosszú távon a megelőzés jár a legnagyobb előnyökkel, bármilyen gyors is a reagálás. A következő katasztrófák megelőzése és az azokra való felkészülés alapvető fontosságú, ha meg akarjuk védeni társadalmunkat, természetünket és kulturális örökségünket. A polgári védelem nem működhet elszigetelten; elengedhetetlen az ágazatok közötti együttműködés a katasztrófakockázat-kezelési ciklus teljes időtartama alatt.

Az uniós polgári védelmi mechanizmust azzal a céllal hozták létre, hogy létrehozzon egy uniós segítségnyújtási keretet a katasztrófákra való reagáláshoz, amikor a nemzeti kapacitások túlterheltek. Az évek során az uniós polgári védelmi mechanizmus felülvizsgálatai kiterjesztették ezt a keretet, hogy túlmutassanak a katasztrófareagáláson, és a katasztrófa-felkészültség és -megelőzés szélesebb körére terjedjenek ki. A 6. cikk kockázatkezelési keretet hoz létre. Ez a jelentés azt mutatja, hogy bár jelentős előrelépés történt, különböző szinteken még mindig van mit tenni.

A 2023 februárjában elfogadott **uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélok** megértetik a katasztrófamegelőzési és kockázatkezelési intézkedések tétjét mind uniós, mind nemzeti szinten, és ambiciózus közös menetrendet határoznak meg a jövőre nézve. Az uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélokról szóló közleményben meghatározott intézkedésekkel összhangban ez a jelentés **számos olyan kiegészítő intézkedést és ajánlást** határozott meg, amelyek szükségesek ahhoz, hogy ezeket a célokat az uniós polgári védelmi mechanizmus országaiban el lehessen érni. Az uniós katasztrófavédelmi rezilienciacélok a polgári védelmi közösség konkrét hozzájárulását jelentik az európai katasztrófákkal szembeni általános rezilienciánk kiépítéséhez. A Bizottság felkéri a tagállamokat és a részt vevő államokat, hogy tegyenek lépéseket e célok végrehajtása és elérése érdekében, többek között a 6. cikk szerinti különböző tevékenységekkel összefüggésben.

A katasztrófaeseményekből eredő károk óriási mértékben növekednek, de az ilyen sokkhatások elnyelésére és az azokból való felépülésre irányuló általános képességünk korlátozott. Ezért több és jobb megelőzési beruházásra van szükség az „egész EU-ra kiterjedő megközelítés” keretében. Miközben a katasztrófakockázati környezet tovább fejlődik, és szembesülünk az éghajlatváltozás következményeivel, a Bizottság továbbra is fáradhatatlanul azon dolgozik, hogy tovább erősítse az EU rezilienciáját a jövőbeli kockázatokkal szemben.